

**Laudacja dla Tomasza M. Jankowskiego za książkę
Demography of a Shtetl: The Case of Piotrków Trybunalski,
która w roku 2023 otrzymała trzecią nagrodę w konkursie
o Nagrodę im. Józefa A. Gierowskiego i Chonego
Shmeruka**

Tomasz M. Jankowski, *Demography of a Shtetl: The Case of Piotrków Trybunalski*, Brill, Leiden–Boston 2022, ss. 238 („*Studia Judaeoslavica*”, Vol. 14).

Cenna praca dra Tomasza Jankowskiego wpisuje się w ważny nurt nowoczesnych badań z zakresu demografii, charakteryzujących się nowatorskim aparatem metodologicznym wspartym techniką obliczeniową. Celem tak rozumianych badań jest nie tylko ustalenie faktów, ale i próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego i na skutek oddziaływania jakich – zmiennych w czasie – czynników przebiegały procesy transformacji demograficznej większych i mniejszych zbiorowości.

Książka oparta jest na bardzo solidnie zebranej literaturze i ukazuje perspektywę szerszą niż odnosząca się jedynie do społecznej i ekonomicznej rzeczywistości małego miasta w Królestwie Kongresowym. Daje to możliwość pogłębionego spojrzenia na dynamikę procesów społecznych będących udziałem ludności żydowskiej i chrześcijańskiej.

Sprzyja temu bardzo wnikliwie wykorzystanie archiwaliów ilustrujących nie tylko problematykę przemian demograficznych w Piotrkowie Trybunalskim, lecz także opis zjawisk społeczno-gospodarczych. Ten ostatni problem jest ukazany szczególnie interesująco. To wielka zasługa Autora, że potrafił w atrakcyjny, precyzyjny, ale jednocześnie klarowny i – ośmieliłbym się powiedzieć – błyskotliwy sposób opisać problemy, które – szczerze mówiąc – nie zawsze są przedstawiane w atrakcyjny dla czytelnika sposób.

Na podstawie archiwaliów i akt metrykalnych Autor dochodzi do bardzo interesujących ustaleń dotyczących niższej umieralności Żydów,

powszechności rozwodów, powtórnych małżeństw czy długiego okresu karmienia piersią. Analizuje badane zjawiska na tle zmian społecznych przeżywanych przez środowiska żydowskie. Są one zaskakująco podobne do tych, które były udziałem środowisk chrześcijańskich, co zadaje kłopot twierdzeniom (niekiedy jeszcze spotykanym) o hermetyczności środowisk żydowskich, rozwijających się zupełnie inaczej niż chrześcijańskie. Bardzo mocne podkreślenie tego podobieństwa jest dużą zasługą Autora, dzięki czemu można lepiej zrozumieć procesy zachodzące w środowiskach chrześcijańskich i żydowskich oraz je porównywać.

Drugą ważną cechą pisarstwa dra Tomasza Jankowskiego jest interdyscyplinarne ujęcie tematu, odchodzące od konserwatywnej tradycji historiograficznej w zakresie badań demograficznych. Wreszcie należy podkreślić, że Autor jest bardzo dobrym stylistą, a lektura Jego książki nie jest nużąca.

Raz jeszcze podkreślam, że badając świat żydowski Piotrkowa Trybunalskiego, Autor sytuuje go w szerokim kontekście porównawczym. Jest to zjawisko w polskich studiach żydowskich dość rzadkie, gdyż grzęzną one na ogół w problematyce dotyczącej ziem polskich, a autorzy różnych opracowań koncentrują się głównie na problematyce XX-wiecznej. Ponadto publikacje dotyczące dziejów wczesnonowożytnych są na gruncie polskim coraz rzadsze. Tym większa zasługa Autora.

Przygotował

Andrzej K. Link-Lenczowski  <https://orcid.org/0000-0002-7845-6783>

Uniwersytet Jagielloński